

Tusen öar mellan stad och öppet hav

Berättelse

En kust full av öar

Sverige har en av Europas längsta kuster, och på många ställen ligger den inte naken mot havet utan kantad av öar. Ett område där öarna ligger tätt tillsammans kallas en skärgård. Ordet kommer av "skär", de små, kala klippor som sticker upp ur vattnet. I en skärgård finns hela skalan: stora öar med skog, åkrar och fast befolkning, mellanstora öar med några hus, och längst ut de minsta kobbarna och skären där nästan ingenting växer.

Sveriges största skärgård

Den mest kända, och största, är skärgården öster om Stockholm. Den brukar räknas till omkring 30 000 öar och breder ut sig ungefär 80 till 100 kilometer från staden ut mot Östersjön och det öppna havet. Trots det väldiga antalet öar är det bara ett par hundra som har människor som bor där hela året. På de flesta andra finns sommarstugor eller orörd natur. Längst in, nära staden, ligger öarna tätt och vattnet är skyddat; längst ut möter man enstaka kobbar och stora, öppna ytor. Eftersom området inte har några exakta gränser anges antalet öar lite olika i olika källor.

Inte bara Stockholm

Det är lätt att tro att skärgård bara betyder Stockholm, men så är det inte. På västkusten, i Bohuslän norr om Göteborg, finns en skärgård med släta granithällar som vetter mot Skagerrak och Nordsjön. Den är ofta blåsigare och kalare. På sydkusten, i Blekinge, ligger en grönare skärgård med lummiga öar och lövträd, där vattnet är lugnare och varmare. Skärgårdarna ser alltså olika ut beroende på var i landet man befinner sig, och var och en har sin egen karaktär.

Bryggan i stället för vägen

Eftersom de allra flesta öar saknar broar blir båten det självklara färdmedlet. I Stockholms skärgård sköts en stor del av trafiken av Waxholmsbolaget, vars vita båtar har gått mellan öarna ända sedan 1869. De stannar vid hundratals bryggor och fungerar nästan som bussar på vattnet. För dem som bor kvar året om är båten en livsnödvändig förbindelse till handel, skola och arbete, medan den för besökare framför allt är ett sätt att ta sig ut i naturen.

Sommar, bad och röda stugor

För många hänger skärgården ihop med sommaren. När det blir varmt reser folk ut för att bada från klipporna, paddla och vandra. Tack vare allemansrätten får man röra sig fritt i naturen, också på öar som någon annan äger, så länge man inte stör eller förstör. Här och var ligger små röda stugor med vita knutar, en bild som ofta får stå för hela den svenska sommaren. Men skärgården är inte bara semester. För en del är ön ett vanligt hem, där man pendlar med båt, hämtar posten vid bryggan och möter den tysta vintern när turisterna har åkt hem. Just den blandningen – av semesterdröm

och vardag, av orörd natur och människor som lever mitt i den – gör skärgården till en alldeles egen del av Sverige.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
kantad	omgiven; med något runt kanten
skär	en liten, kal klippa som sticker upp ur vattnet
kobbe	en mycket liten ö av klippa
fast befolkning	människor som bor på en plats hela året
orörd	natur som människan inte har förändrat
breda ut sig	sträcka sig över ett stort område
granithäll	en stor, slät klippa av granit (en hård sten)
vetta mot	vara vänd mot ett visst håll
lummig	grön och full av träd och växter
färdmedel	något man reser med, t.ex. båt, buss eller tåg
förbindelse	en väg eller linje som binder ihop platser
livsnödvändig	som man inte klarar sig utan
pendla	regelbundet resa mellan hemmet och jobbet eller skolan
Allemansrätten	rätten att vistas fritt i naturen i Sverige
knut	hörnet på ett trähus

Läsförståelsefrågor

- Var kommer ordet "skärgård" ifrån enligt texten?
 - Från de stora städer som ligger vid kusten.
 - Från "skär", de små kala klipporna som syns ovanför vattnet.
 - Från de röda stugorna på öarna.
- Varför blir båten det självklara sättet att resa i skärgården?
 - För att det är förbjudet att bygga broar i Sverige.
 - För att nästan inga öar är förbundna med fastlandet via bro.
 - För att vägarna alltid är avstängda på sommaren.
- Vad skiljer skärgården i Bohuslän från den i Blekinge?
 - Den ena ligger i havet och den andra vid en sjö.
 - Bohuslän har kala granithällar mot öppet hav, medan Blekinge är grönare och lummigare.
 - Bohuslän har öar men Blekinge har bara fastland.
- Hur många av öarna i Stockholms skärgård bor det människor på hela året?
 - Nästan alla 30 000.
 - Ungefär hälften.
 - Bara omkring 200 av dem – en mycket liten andel.
- Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 - Antalet öar i Stockholms skärgård anges på exakt samma sätt i alla källor.
 - Waxholmsbolagets båtar har trafikerat skärgården sedan 1869.
 - Skärgård finns bara utanför Stockholm.
- Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 - Allemansrätten gör att man får vara i naturen även på öar som någon annan äger.
 - Längst ut i skärgården ligger öarna tätast.
 - Det bor fler människor i skärgården på vintern än på sommaren.
- Texten säger att båten för en del är en "livsnödvändig förbindelse" och för andra mest ett sätt att komma ut i naturen. Förklara skillnaden med egna ord.
- Varför är det viktigt att texten påpekar att skärgård finns på fler ställen än bara i Stockholm, tror du?
- Texten beskriver skärgården som en blandning "av semesterdröm och vardag". Vad menas med det? Använd exempel ur texten.
- Varför anges antalet öar olika i olika källor, enligt texten? Förklara med egna ord.

11. Den sista meningen säger att skärgården är “en alldeles egen del av Sverige”. Vad tror du att texten vill säga med det? Motivera ditt svar.

Diskussionsfrågor

- Texten beskriver hur människor lever på öar dit man bara kommer med båt. Skulle du kunna tänka dig att bo så? Vad skulle vara bra och vad skulle vara svårt?
- Skärgården framställs ofta som “typiskt svensk sommar”. Varför kan det vara bra att samtidigt påminna om att det också är någons vanliga vardag och hem?
- Naturen i skärgården är öppen för alla genom allemansrätten, men många öar ägs ändå av privatpersoner. Hur tycker du att man bäst får frihet och ägande att fungera tillsammans?
- I texten ser de olika skärgårdarna olika ut beroende på var i landet de ligger. Finns det landskap eller naturtyper där du kommer ifrån som skiljer sig åt på liknande sätt mellan olika delar av landet?
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort text där du jämför en kust, en ö eller ett vattenlandskap som du känner till med den svenska skärgården. Vad är likt, och vad är olika? Avsluta med vad du själv skulle vilja göra i en skärgård.